

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри митної справи і
фінансових послуг

Протокол № 1 від 01.09.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

07 "Управління та адміністрування"
072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок"
перший (бакалаврський)
"Митна справа"

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

вибіркова
українська

Розробник:
к.е.н., доцент

Ольга РАЦ

Завідувач кафедри
митної справи і фінансових
послуг

Вікторія ТИЩЕНКО

Гарант програми

Олексій НАЙДЕНКО

Харків
2024

ВСТУП

У сучасних умовах одну з найважливіших ролей у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці відіграє безпека банків як головне джерело забезпечення нормального функціонування банківської системи та поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форми власності та сфери господарювання.

Безпека банківського бізнесу є однією із головних умов успішного функціонування бізнесу не тільки в Україні, а й у всьому світі. Практично немає жодної країни, де б цій проблемі не приділялась певна увага. Особливо гостро вона постає в країнах, де ринкові механізми перебувають у стадії розвитку. У цей період дуже частими є різні кризи політичного, економічного, соціального характеру, недосконалим стає законодавство, значно відстає від реалій життя менталітет населення. Все це є підґрунтям для виникнення різних небезпечних явищ у підприємництві - загроза його існуванню, недоброчесна конкуренція, зростання злочинності. Об'єктивно формується необхідність захисту особистості і бізнесу силами самих підприємців. Світова практика показує, що захист приватної власності і підприємницької діяльності на 70% здійснюється саме на приватному рівні, тобто без монополії з боку держави.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є усунення можливостей завдання банку збитків або упущення ним вигоди, забезпечення його ефективної діяльності та якісної реалізації операцій і угод.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

профілактика та запобігання правопорушенням і злочинним посяганням на власність, персонал та імідж банку;

своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації;

оперативне виявлення змін і негативних тенденцій у сферах діяльності, інтересів та інформаційної уваги банку, своєчасне реагування елементів його структури на них;

виявлення та формування умов, сприятливих для реалізації банком своїх інтересів; виховання та навчання персоналу банку з питань безпеки;

послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців з підриву безпеки банку;

збереження і ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

Об'єктом вивчення дисципліни є процес здійснення банківської діяльності в сучасних умовах.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення та засвоєння загальних, економічних, організаційних, правових відносин, що виникають у процесі безпеки банківського бізнесу.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПР04	СК02
ПР05	СК03
ПР09	СК07
ПР10	СК03
ПР11	СК08
ПР13	СК03
ПР14	СК03
ПР16	ЗК02

де, ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування та фондовий ринок.

ПР13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні та організаційні засади безпеки банківського бізнесу.

Тема 1. Основи безпеки банківського бізнесу.

Суть і зміст безпеки банківської діяльності, її мета та завдання. Нормативно-законодавча база безпеки банківського бізнесу. Головні критерії ефективності і якості безпеки банківської діяльності. Управління безпекою банківської установи. Форми, принципи організації безпеки банківської діяльності. Основні елементи системи безпеки банку. Об'єкти та суб'єкти банківської безпеки. Види безпеки банківської діяльності та форми її організації.

Тема 2. Організаційні основи забезпечення безпеки діяльності банку.

Способи, структура заходів та методи організації забезпечення безпеки діяльності банку. Організаційні методи забезпечення безпеки. Технологічні методи забезпечення банківської безпеки. Методи захисту конфіденційної інформації. Методи адміністративного та фінансового контролю. Організація служби безпеки банку. Характеристика служби безпеки. Порядок прийому та вимоги до кандидатів при працевлаштуванні до служби безпеки банку. Функціональні обов'язки служби безпеки. Функції служби безпеки банку. Організаційна структура системи безпеки. Права та обов'язки працівники служби безпеки. Планування заходів організації забезпечення безпеки діяльності банку.

Тема 3. Загрози безпеки банку.

Характерні особливості понять «ризик» і «загроза». Класифікація та структура загроз банку. Фактори, які посилюють активізацію загроз банківської безпеки. Внутрішні і зовнішні загрози, їх характеристика та тенденції розвитку. Суб'єкти внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці банківській установі. Способи реалізації внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці банку. Заходи банку щодо захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. Банківське шахрайство та зловживання службовим становищем працівників банку. Заходи локалізації шахрайських дій і зловживань службовим становищем.

Тема 4. Недобросовісна конкуренція та промислове шпигунство у банку.

Недобросовісна конкуренція, її прояви в банку. Мета недобросовісної конкуренції. Основні правові акти захисту від недобросовісної конкуренції. Причини виникнення та проведення недобросовісної конкуренції. Способи ведення недобросовісної конкуренції на ринку банківських послуг. Промислове шпигунство в банку, його прояви. Об'єкти промислового шпигунства. Нелегальне і напівлегальне отримання інформації. Захист банків від недобросовісної конкуренції і промислового шпигунства. Дії промислових шпигунів щодо виявлення працівників банку, з якими може бути організовано

співробітництво.

Тема 5. Охорона та режим у банку.

Обладнання та технічна оснащеність банку. Основна мета організації режиму та охорони. Завдання режиму охорони банку. Вимоги щодо обладнання установ банку. Режими охорони установ банку. Основні нормативні документи з організації охорони установ банку. Основні принципи охорони. Обов'язки персоналу банку щодо дотримання режиму охорони. Інформація, яку повинна містити «Інструкція про пропускний і внутрішньо об'єктовий режим у банку».

Змістовий модуль 2. Методичні основи безпеки банківського бізнесу.

Тема 6. Економічна безпека банківської установи.

Суть і зміст економічної безпеки банку. Фактори, які обумовлюють особливу роль економічної безпеки в системі заходів безпеки діяльності банку. Критерії економічної безпеки банку. Кредитний моніторинг. Взаємодія підрозділів банку у процесі проведення кредитного моніторингу. Боротьба з легалізацією (відмиванням) грошей, отриманих незаконним шляхом. Програми протидії легалізації незаконно отриманих грошей. Сумнівні операції.

Тема 7. Інформаційна безпека банківської установи.

Банківська інформація. Інформація з обмеженим доступом. Відповідальність персоналу банку за порушення правил роботи з інформацією з обмеженим доступом. Конфіденційна інформація. Особливості інформаційної безпеки банку. Інформаційна інфраструктура банку. Системна класифікація загроз інформації.

Тема 8. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності банку.

Інформаційні ресурси банку. Канали формування інформаційних ресурсів банку. Структура інформаційних ресурсів банку. Інформаційний аудит та моніторинг. Характеристика інформаційного аудиту. Функції організації інформаційно-аналітичної роботи. Інформаційно-аналітичні підрозділи банку. Основні завдання інформаційно-аналітичного підрозділу. Метод мережі зв'язків в аналітичній роботі. Способи зберігання інформації.

Тема 9. Забезпечення безпеки в роботі з персоналом банку.

Кадрова політика банку. Завдання управління персоналом банку. Методи перевірки кандидатів на роботу в банк. Контроль роботи працівників банку. Заходи щодо забезпечення безпеки в роботі з персоналом банку. Правила роботи з кадрами. Умови, які сприяють виникненню конфліктів у колективах.

Тема 10. Дії банківської установи в екстремальних ситуаціях.

Екстремальні ситуації. Основними причинами та джерелами виникнення екстремальних ситуацій. Зміст роботи керівника групи управління діяльністю банку в екстремальній ситуації. Заходи банку щодо підготовки до дій в екстремальних умовах. дій, які спрямовані на проведення ідеологічних диверсій. Заходи організаційного та спеціального характеру.

Перелік практичних (семінарських) занять та лабораторних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1, 2. Завдання 1	Ідентифікація елементів системи безпеки банку, які охороняються нормативно-правовими актами
Тема 1, 2. Лабораторна робота 1	Елементи системи безпеки банку
Тема 3, 4. Завдання 2	Визначення передумов зловживання службовим становищем працівників банку
Тема 5. Завдання 3	Аналіз типів обладнання та технічної оснащеності банку
Тема 6, 7. Завдання 4	Оцінювання елементів системи безпеки банку
Тема 6, 7. Лабораторна робота 2	Економіко-правова основа безпеки банківської діяльності
Тема 8, 9. Завдання 5	Визначення проблем організаційно-управлінського характеру в банківській діяльності
Тема 9. Лабораторна робота 3	Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності банку
Тема 10. Завдання 6	Застосування заходів банку щодо підготовки до дій в екстремальних умовах

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.

3.

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 10	Вивчення лекційного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів
Тема 1 – 10	Підготовка до практичних та лабораторних занять
Тема 1 – 10	Підготовка презентацій
Тема 1 – 10	Підготовка до колоквиуму

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні: лекція (Тема 1 – 10), проблемна лекція (Тема 6, 9, 10).
Наочні (демонстрація (Тема 1-10)).
Практичні (практична робота (Тема 1 – 10), підготовка презентацій (Тема 1-10)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, лабораторних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену (іспиту). Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: компетентнісно-орієнтоване завдання (6 балів), лабораторні роботи (24 бали), колоквіум (10 балів), презентації (20 балів).

Семестровий контроль: Екзамен.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітньо-професійна програма «Митна справа».
Семестр VI
Навчальна дисципліна "Безпека банківського бізнесу"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Завдання 1 (тестове). (24 бали)

1. Основна мета забезпечення безпеки банку:

- а) виключити можливість нанесення збитків або упущення вигоди та забезпечити ефективну діяльність банку і якісну реалізацію всіх операцій та угод;
- б) досягнення стабільності функціонування банку;
- в) забезпечення беззбитковості діяльності банку;
- г) всі варіанти вірні.

2. Функції безпеки банківської діяльності:

- а) інформаційна;
- б) аналітична;
- в) соціально-диференційна;
- г) статусна;
- д) упереджувально-профілактична;
- е) оперативно-інформаційна;
- є) організаційно-захисна.

3. Показники економічної безпеки банку:

- а) темпи зростання прибутковості;
- б) рівень матеріального і соціального забезпечення працівників банку;
- в) розмір боргових зобов'язань банку;
- г) обсяги використання тіньового капіталу.

4. Адміністративно-розпорядницька функція відділу безпеки банку:

- а) реалізується через розроблення, встановлення і підтримання у банку різних режимів безпеки, визначення повноважень, прав, обов'язків і відповідальності службовців банку з питань забезпечення безпеки;
- б) забезпечується організацією своєчасного виявлення реальних і потенційних загроз діяльності банку;
- в) полягає в контролі за джерелами загроз;
- г) полягає в виявленні критичних напрямів діяльності банку;
- д) реалізується через участь підрозділу безпеки у підборі кадрів.

5. Ознаки зловживання службовим становищем:

- а) штучного створення посадовцями виключного свого становища в управлінських або технологічних лініях;
- б) отримання матеріальної винагороди за послуги, виконання яких передбачено посадовими обов'язками;
- в) лобіювання збиткових, безперспективних рішень і проектів, які сприяють створенню вигідних позицій конкурентам, окремим клієнтам або з метою отримання матеріальної винагороди;
- г) створення нерівноцінних умов роботи для своїх підлеглих, вимагання від них виконання роботи, не пов'язаної із завданнями підрозділу або з порушенням установлених правил і

технологій;

д) усі варіанти вірні.

6. Носії недобросовісної конкуренції:

а) партнери;

б) клієнти;

в) кримінальні елементи;

г) персонал банку.

7. Комплекс організаційних та спеціальних заходів, спрямованих на обмеження доступу до установ банку, захист його території, приміщень, об'єктів та персоналу від протиправних посягань – це:

а) охорона банку;

б) недобросовісна конкуренція;

в) промислове шпигунство;

г) власний варіант відповіді.

8. Інформаційно-аналітична робота щодо дослідження конкретного об'єкта включає такі аспекти:

а) вивчення існуючого стану об'єкта;

б) вивчення можливостей об'єкта;

в) вивчення (визначення) намірів об'єкта;

г) власний варіант відповіді.

9. Які структурні підрозділи банку приймають участь у кредитному моніторингу:

а) кредитний відділ;

б) відділ маркетингу;

в) відділ безпеки;

г) юридичний відділ;

д) відділ банківських ризиків;

е) усі варіанти вірні.

10. Загальний розділ характеристики позичальника містить відомості про:

а) форму власності, організаційно-правову форму;

б) статутний капітал;

в) місце розташування підприємства;

г) номери службових, домашніх та мобільних телефонів керівників;

д) участь підприємства в державних програмах, наявність пільгових умов для ведення своєї діяльності в рамках конкретних програм;

е) наявність на підприємстві служби безпеки, хто її очолює;

є) кредитну історію позичальника.

11. Заходи кредитного моніторингу:

а) контроль за цільовим використанням кредиту;

б) контроль за виконанням графіка погашення кредиту і відсотків;

в) контроль за наявністю і станом предмета застави, поведінкою і станом гарантів (поручителів) і страховиків;

г) контроль за діяльністю партнерів (контрагентів) позичальника;

д) контроль зв'язків позичальника; е) усі варіанти правильні.

12. За призначенням апаратні засоби захисту інформації поділяються на:

а) засоби виявлення несанкціонованого доступу;

б) засоби захисту від несанкціонованого доступу;

в) абсолютні засоби захисту;

г) відносні засоби захисту;

д) універсальні засоби захисту;

е) специфічні засоби захисту.

Завдання 2 (діагностичне). (6 балів)

Визначити нормативи ліквідності банку, проаналізувати відповідність їх значень встановленим нормативам. Зробити припущення про наслідки для банку у разі невиконання нормативів. Запропонувати за необхідності заходи щодо забезпечення дотримання нормативів ліквідності.

Вихідні дані для аналізу: кошти в касі банку – 105 тис. грн; кошти на коррахунку в НБУ – 360 тис. грн; кошти на коррахунках в інших банках – відсутні; зобов'язання за поточними рахунками – 745 тис. грн; боргові цінні папери – 48 тис. грн; надані кредити зі строком погашення в межах місяця – 258 тис. грн; зобов'язання терміном погашення до 30 днів – 520 тис. грн; сума ліквідних активів – 320 тис. грн; короткострокові зобов'язання з початковим строком погашення до одного року – 780 тис. грн.

Завдання 3 (евристичне). (10 балів)

Банк «Бета» проводить активну маркетингову політику та спрямовує зусилля на залучення додаткових клієнтів. Підприємство «Гамма» погоджується перейти від другого банку на розрахунково-касове обслуговування у цей банк при умові відкриття їм кредитної лінії. Спеціаліст з кредитування при документальному оформленні кредиту виявив близькі родинні зв'язки позичальників і гарантів (поручителів).

Завдання:

- 1) змодельуйте дії працівника банку у даному випадку;
- 2) на основі яких документів спеціаліст з кредитування виявив родинні зв'язки;
- 3) поясніть, чи наявність родинних зв'язків є прикладом шахрайства у ході кредитної діяльності банку.

Затверджено на засіданні кафедри митної справи і фінансових послуг протокол № ____ від «__» _____ 20__ р.

Екзаменатор

к.е.н., доц. Рац О.М.

Зав. кафедрою

д.е.н., проф. Тищенко В. Ф.

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного таким чином:

Завдання 1 (тестове). (24 бали)

За кожний правильний тест, при наявності розрахунків – 2 бали.

Завдання 2 (діагностичне). (6 балів)

- 1 – наведення формули розрахунку нормативів;
- 3 – розрахунок розміру нормативу;
- 1 – порівняння розміру нормативу із нормативним значенням;
- 1 – висновки щодо заходів із забезпечення дотримання нормативів.

Завдання 3 (евристичне). (10 балів)

- 2 - опис дій працівника банку;
- 3 – визначення переліку документів спеціалістом;
- 5 – висновки щодо наявності/відсутності шахрайства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Банківська справа : навчальний посібник / О. М. Колодізев, О. М. Рац, С. М. Киркач та ін.; за заг. ред. О. М. Колодізева. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 348 с.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25676>
2. Зубок М.І. Забезпечення економічної безпеки банків: навчальний посібник/ М. І. Зубок. – К.: Університет економіки та права "КРОК", 2018. – 260 с.
3. Марченко О. М. Фінансова безпека держави : навч. Посібник / О.М. Марченко, Я.Я. Пушак, І.О. Ревак. Львів, 2020. – 356 с.

Додаткова

3. Дронь М. А. Управління фінансовими ризиками банку за внутрішніми лініями безпеки / М.А. Дронь // Ефективна економіка. 2022. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/118>.
4. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / Н.П. Шульга, В.І. Міщенко, Л.Л. Анісімова та ін. ; за заг. ред. Н.П. Шульги. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 440 с.
5. Колодізев О. М. Фінансовий потенціал банку : сутність, методи оцінювання, інструменти протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом : монографія / О. М. Колодізев, О. В. Лебідь, О. В. Зуєва. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 244 с.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/19081>
6. Пойда-Носик Н. Н. Управління фінансовою безпекою на макро- та мікрорівнях: теоретико-методологічні засади / Н. Н. Пойда-Носик, І. І. Черленяк Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Випуск 1 (57). – 2021. – С. 59-67.
7. Рац О. М. Напрями удосконалення організації антикризового банківського управління в банківських установах України / О. М. Рац // Регіональна економіка та управління. – 2020. – № 2 (28). – С. 98-103.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23018>
8. Шорох В. Д. Удосконалення системи кількісних показників оцінки ризику діяльності фінансових компаній / В. Д. Шорох // Управління розвитком. – Харків, 2021. – № 1. – С. 57-69.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26461>
9. King B. Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank / B. King. Marshall Cavendish Business, 2018. – 352 p.

Інформаційні ресурси

10. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.

11. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

12. Сторінка курсу «Безпека банківського бізнесу» на сайті ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=5646>.